

Beene Dubbelboer

Joël en de veenheks

VOORWOORD

Over de vraag of het zin heeft zoveel jaren na de oorlog nog een jeugdboek te schrijven over deze barre boze tijden kan men van mening verschillen.

Ik ben echter van mening dat juist de jeugd dient te weten, hoe een volk, opgezweept door enkele misdadige leiders, tot onvoorstelbare wreedheden kan komen en dat een oorlog niet een zaak is die alleen de 'grote mensen' aangaat, maar ook hoe, bij alle ellende, hechte vriendschappen kunnen ontstaan en velen blijk geven van grote moed, vaak geestige sluwheid én hartverwarmende edelmoedigheid.

De auteur

HOOFDSTUK I

‘Goal! Hoera!’ Met beide armen opgestoken en nu en dan een Gluchtsprong makend holde Joël, of zoals hij meestal genoemd werd Jo, naar het middenveld. Hij had het doelpunt gemaakt en het was een prachtgoal.

Ruim over het middenveld had hij de bal toegespeeld gekregen van Egbert van Doorn. Als een haas was hij er mee langs de lijn gegaan en Jans Hidding, de potige verdediger van de tegenpartij, had geen kans gekregen. Had hem op geen stukken na kunnen bijhouden. Een paar meter voor de hoekvlag had hij willen voorzetten, maar tot zijn schrik zag hij dat geen van hun spelers bereikbaar was. Daarom was hij naar binnen gezwenkt en tussen twee spelers van de tegenpartij door was hij tot vlak bij het doel gekomen en onder een bijzonder moeilijke hoek had hij met het linkerbeen ingeschoten.

Zo verrassend snel was alles gegaan dat Willem Pool, de keeper, zelfs geen tijd had gekregen om ook maar naar de bal te grijpen en de beide backs, Gerrit Klarman en Roelof Muntinga stonden nog verdwaasd te kijken toen de bal alweer op de stip lag.

1-0 voor het Westeinde. Dat was nog nooit voorgekomen. En nu met nog maar tien minuten te spelen... er zaten mogelijkheden in. Nog feller, nog verbeterener gingen de Westeinders er tegen aan. Maar de Oosteinders zetten ook alles op alles, want een nederlaag, dat kon immers niet. Ze behoorden te winnen, want nog nooit waren de Westeinders er in geslaagd de Oosteinders te kloppen.

De beide vijftallen, want elke ploeg bestond uit maar vijf spelers, speelden bijna elke avond een wedstrijd. Het zou overdreven zijn te beweren dat alles precies volgens het voetbalboekje ging, maar dat deed aan de ernst van het spel niets af. Het stadion was het ruime grasveld onder de dikke bomen op de Brink. Het voldeed misschien niet aan alle afmetingen, maar dat was niet erg, de ploegen voldeden immers ook niet aan het voorgeschreven aantal spelers. Dat het

veld aan de ene kant toevallig een meter of zeven smaller was dan aan de andere kant deed ook aan de zaak niets af, daar hadden ze immers beurtelings voor- of nadeel van. Ook de doelen voldeden niet helemaal aan de eisen door de K.N.V.B. daaraan gesteld, want een neergelegd jasje of pet kun je moeilijk vergelijken met een keurig doel compleet met net, maar ook dat hinderde de spelers niet. Natuurlijk ontstonden er wel eens meningsverschillen over het al of niet zitten van een bal. De keeper had al gauw eens de neiging te beweren dat de bal aan de buitenkant van jasje of pet was langs gegaan, maar gewoonlijk werd ook dat wel zonder moeilijkheden opgelost en in twijfelgevallen werd er eenvoudig Hol of Bol gespeeld. Dat wil zeggen dat een pet met behoorlijk effect erin werd opgeworpen. Vol spanning werd het draaiende hoofddekseel met de ogen gevolgd. Als het op de aarde teruggekomen met de open kant naar boven lag was het hol, in het tegenovergestelde geval bol. Een soort kop of munt dus. De aanvoerder die goed geraden had kreeg zijn zin, en dan ging het spel gewoon verder. Maar het kwam niet veel voor dat het al of niet zitten van een bal op deze manier beslist werd, omdat de Westeinders bijna nooit de kans kregen om te scoren. Het noodlot wilde namelijk dat de Oosteinder ploeg bestond uit uitsluitend grote zware knapen terwijl de Westeinders eigenlijk allemaal een beetje beneden de maat bleven. Als de Oosteinders zagen dat er gevaar dreigde liepen ze de Westeinders eenvoudig van de sokken en op die manier wisten ze altijd te winnen. Alleen als een bijzonder snelle speler onder de meest gunstige omstandigheden de bal kreeg zat er een kansje in. En dat was nu die middag het geval. Zo kort voor het einde had Joëltje Meier de stand op 1-0 gebracht. Geen wonder dat de Oosteinders alles op alles zetten om tenminste de gelijkmaker te scoren. Maar het leek er op dat het hun deze middag niet zou lukken. Want Henk van Buren had kans gezien om de bal weer op te brengen en voor te zetten in de richting van Jo. Jammer genoeg echter raakte de bal Jaap Broekman die hem meteen wist te stoppen om er mee vandoor te gaan. Dat werd buitengewoon gevaarlijk want Jaap was een forse vent die bovendien zeer

snel was en voortreffelijk speelde.

Met kleine pasjes maar razend snel dreef hij de bal voor zich uit. Zijn clubgenoten, wetend dat hier de grote kans op de gelijkmaker lag, renden mee naar voren om Jaaps voorzet te kunnen benutten. Joël zag het gevaar en hij stormde zo snel mogelijk op Jaap af. Of die hier misschien van schrok is moeilijk te zeggen maar een feit is dat hij de bal even te hard raakte. Hij verloor het contact een onderdeel van een seconde, maar voldoende voor het watervlugge Joëltje. Handig tikte hij de bal voor de voeten van Jaap weg en meteen was hij er vandoor. Prachtig zoals Jo de bal opdreef. Het ding leek wel aan zijn voeten te kleven. Maar Jaap zat inmiddels ook alweer heel dicht achter hem. Zo dicht dat Jo onmogelijk in een goede schietpositie zou kunnen komen. Maar gelukkig had Henk dat goed door. Hij stelde zich voor het doel op en toen Jo tenslotte voorzette kwam de bal precies op zijn voet terecht en zonder ook maar de grond meer te raken, verdween het leer in het vijandelijke doel, juist op het moment dat de torenklok zes uur sloeg en daarmee de wedstrijd beëindigde.

Want wat er ook aan het spel mocht ontbreken, in één opzicht waren de jongens even precies als de scheidsrechter bij een Europacup wedstrijd. De speeltijd was iets waar ze zich precies aan hielden. Elke wedstrijd duurde een uur. Na een half uur werd er, zonder rust, gewisseld en precies na een uur was de wedstrijd afgelopen. Er kon met de tijd ook niet gesmokkeld worden want de grote torenklok gaf met harde slagen begin en einde onverbiddeijk aan.

De Westeinders waren dolgelukkig. Het was ook maar even iets! Voor het eerst een overwinning op hun Oosteinder dorpsgenoten en wat voor een. Onvoorstelbaar. 2-0. Opgewonden pratend over de overwinning begonnen de jongens hun jassen die zo links en rechts rond het veld lagen op te zoeken. Ook de Oosteinders zochten hun spullen weer bij elkaar, maar daar was de stemming niet zo best, dat was duidelijk te zien.

Willem Pool, de keeper van de Oosteinders, had zijn jas naast die van Jo neergelegd, en op het moment dat Jo de bal, die van hem

was, neerlegde om zijn jasje aan te trekken gaf Willem een zware trap tegen de bal zodat die tientallen meters wegvloog. Jo lachte er om.

‘Nou,’ zei hij, ‘dat was een flinke schuiver Willem. Maar je hebt jezelf te pakken jongen, want nu moet je de bal nog terughalen ook.’ Het was een ongeschreven wet dat een jongen die de bal buiten het veld trapte die zelf moest terughalen.

Maar Willem, die helemaal niet kon zetten dat hij tweemaal gepasseerd was, maakte zich over het terughalen niet zo druk.

‘Je kunt het me doen,’ zei hij minachtend. ‘Zo’n groot voetballer als jij loopt toch wel graag een eindje? Dat is immers goed voor de conditie?’ Jo had helemaal niet in de gaten dat Willem ruzie zocht, dus zei hij: ‘Juist jongen, daarom moet jij de bal ophalen. Want je hebt het vanmiddag maar eens even lelijk laten zitten, weet je dat? Tweemaal gepasseerd. Daar moet je toch bepaald wat aan doen.’

‘Wil je daarmee zeggen dat ik een slechte keeper ben?’ kwam Willem dreigend.

‘In elk geval niet zo goed dat je die twee ballen hield,’ plaagde Jo. ‘Dus ga de bal nu maar op een holletje halen, dan blijven je spieren lekker los.’

‘Ik laat me door jou niet commanderen,’ riep Willem. ‘Wat denk je veel?’

‘Dat hoeft ook niet,’ beet Jo, die nu pas begreep dat het Willem menens was, hem toe. ‘Maar jij hebt de bal weggetrapt, dus moet je hem ook terughalen.’

‘Zo,’ zei Willem, ‘en wie zegt dat dan wel?’

‘Wie zegt dat? Wie zegt dat? Wij allemaal toch zeker?’

‘Nou ik dan toch maar lekker niet,’ snauwde Willem. ‘Als jij die rotbal terug wilt hebben ga je hem zelf maar halen, en anders laat je hem maar liggen, dat zal mij ook een zorg zijn.’

Jo was op geen stukken na zo groot en zeker niet zo sterk als Willem, maar hij kon soms razend driftig zijn. En de houding van Willem maakte hem razend.

Hij ging vlak voor de grote jongen staan, keek hem recht in de ogen

en zei: ‘Ga je die bal nu halen of niet?’

‘Nooit!’ riep Willem.

‘Zo? En nu dan?’ vroeg Jo, en meteen gaf hij Willem een muilpeer dat hem de sterretjes voor de ogen kwamen.

Toen was de boot natuurlijk helemaal aan. De andere jongens die door kregen dat er een vechtpartij op komst was vormden in een mum van tijd een kring om de beide vechtersbazen die als kempansen tegenover elkaar stonden. Hoewel ze Jo allemaal gelijk gaven grepen ze niet in. De dorpsgewoonte wilde nu eenmaal dat zoiets door de beide partijen werd uitgevochten zonder hulp van derden. Henk kon zijn handen maar moeilijk thuishouden. Niet alleen omdat hij bijzonder boos was op Willem die zo’n grove inbreuk maakte op de dorpsgewoonten, maar vooral ook omdat hij vreesde dat de kleine Joël een pak slaag zou olopen dat niet voor de poes was.

Maar Jo toonde totaal geen angst. Hij wist deksels goed dat hij op geen stukken na zo sterk was als Willem, maar hij rekende op zijn grotere vlugheid.

Inmiddels stonden de vechtersbazen nog steeds tegenover elkaar zonder iets te doen. Alle twee wachtten ze tot de ander zou aanval len. Willem Pool stond een beetje gebogen klaar om zijn vijand te grijpen, maar Jo hield hem goed in de gaten.

Plotseling viel Willem aan. Met één sprong was hij bij Jo en meteen grepen zijn grote handen naar Jo’s schouders. Maar hij was niet snel genoeg. Bliksemsnel dook Jo naar onderen; kwam met zijn hoofd tussen Willems benen terecht en voordat die wist wat er gebeurde lag hij al op de rug met Jo boven op zich en de beide schouders aan de grond.

Volgens de geldende spelregels had Willem Jo’s meerderheid op dat ogenblik moeten erkennen. Maar tot verontwaardiging van de jongens ging hij door. Hij greep Jo om zijn middel en slaagde er niet alleen in Jo af te schudden maar zelfs om hem onder te krijgen. Jo kreeg een paar harde klappen te incasseren zodat het bloed hem uit de neus spoot, maar hij gaf niet op.

Met één hand wist hij Willems rode haardos te pakken te krijgen en zo hard hij kon trok hij Willems hoofd daaraan achterover. Willem raakte uit balans en het volgende ogenblik waren de rollen omgekeerd. Willem lag weer onder en nu zorgde Jo er voor dat hij met zijn knieën op Willems armen terecht kwam. Hij was volkomen machteloos, want Jo bleef zijn hoofd op de grond drukken.

‘Zo,’ hijgde hij, ‘en wil je nu die bal halen of nog steeds niet?’

‘Nooit van m’n leven,’ steunde Willem.

‘En nu dan?’ informeerde Jo, en hij gaf Willem een paar stevige klappen in het gezicht.

‘Laat me los of ik zal je...’ huilde Willem.

‘Wat zul je?’ spotte Jo. ‘Mij toch geen pak slaag geven hoop ik?’

Meteen trakteerde hij Willem weer op een aantal behoorlijke klappen. ‘Heb je nu genoeg gehad of moet ik nog even doorgaan?’ informeerde hij.

‘Nee nee,’ Jankte Willem. ‘Hou op.’

‘Nou jongen, dat is best,’ zei Jo, ‘alleen wil ik nog even weten of je de bal nu wilt halen of niet.’

‘Ja ja, ik zal hem halen,’ jammerde Willem.

‘Nou, dan is het goed,’ zei Jo en liet Willem los.

Nijdig krabbelde die overeind. Dat hij het onderspit had moeten delven en nog wel tegen een jongen die zoveel kleiner was dan hij zat hem lelijk dwars. Vooral omdat de andere jongens hem nog uitlachten ook. Willem was een geniepige jongen die voor geen gemenigheid opzijing als het er om ging zijn zin te krijgen. De andere jongens mochten hem dan ook helemaal niet en gunden hem deze nederlaag van harte. Vooral Henk had plezier.

‘Nou Wimpie,’ spotte hij, ‘je hebt je lesje nu zeker wel geleerd hé? Ga nu maar gauw de bal halen, dan ben je een flinke vent.’

Willem gaf geen antwoord. Zwijgend liep hij in de richting van de bal. Maar toen hij een meter of tien weg was veranderde hij plotse-ling van richting en zette hij het op een lopen tot hij op een veilige afstand was. Toen zette hij zijn handen als een scheepsroeper aan de mond en schreeuwde: ‘Ja zeker, ik zal die bal halen. Had je gedacht.

Laat die vuile rotjood zelf zijn bal maar terughalen!’

De jongens zwegen verbijsterd. Jo stond er bleek en verslagen bij. Hij had tranen in zijn ogen. Dat hij werd uitgescholden door die grote lummel van een Willem, och, op zichzelf vond hij dat niet zo heel erg. Maar dat ‘vuile rotjood’. Want Joël was een jood. De enige zoon van een veehandelaar. Zijn ouders waren zeer gezien en nog nooit hadden ze ook van iemand maar enige vijandigheid bemerkt. Integendeel. Juist de laatste paar jaar hadden ze van alle kanten vriendschap en behulpzaamheid ondervonden. Het was 1943. Overal in het land werden de joden opgejaagd en gevangengenomen.

Nederland leed zwaar onder de Duitse bezetting, maar genoot toch nog altijd een zekere mate van vrijheid. Behalve de joden. Letterlijk alles werd hen verboden. Ze mochten geen zaken doen en geen betrekking aannemen, kortom het leven werd hun langzamerhand onmogelijk gemaakt. En tenslotte werden ze opgepakt, om via het kamp Westerbork over de grens te worden gestuurd. Volgens de Duitsers naar Duitsland om er te werken, in werkelijkheid meestal naar Polen om er te sterven... De joden die nog niet waren opgepakt leefden voortdurend in vrees. De angst in de nacht het fatale bonzen op de deur te horen beroofde hen van de slaap. In alle jodengezinnen stonden de koffers waarin het meest nodige was gepakt klaar, want als ze gehaald werden werd hun dikwijls zelfs de tijd niet gelaten om iets mee te nemen.

De familie Meier had eigenlijk nog geen moeilijkheden gehad. De burgemeester was een goed Nederlander die alles deed om zijn gemeentenaren het leven zo draaglijk mogelijk te maken. Hij zou er niet aan denken om de familie Meier ook maar een strobreed in de weg te leggen, en zo kon het gebeuren dat terwijl de joden overal in het land werden vervolgd Jo’s vader nog zaken deed. De boeren wisten dat hij volkomen betrouwbaar was, dus kochten en verkochten ze hun vee maar het liefst van en aan Meier. Ook Jo merkte van de oorlog niet zoveel, behalve dan dat de stemming thuis altijd erg somber en gedrukt, om maar niet te zeggen angstig was. Daarom

vond hij het zo prachtig dat ze in een dorp woonden, want ook hij had nog nooit gemerkt dat er ook maar iets van verschil werd gemaakt tussen hem en zijn vrienden.

Zelfs toen hij op een morgen op school kwam met een grote gele ster op zijn jasje waarop in imitatie joodse letters het woord 'Jood' was geborduurd hadden de jongens alleen maar gevraagd wat dat gekke ding moest voorstellen.

Jo had hun verteld dat alle joden op bevel van de Duitsers zo'n ster moesten dragen. Henk had alleen gezegd: 'Wat een flauwe kul.' Toen waren ze gaan spelen en over de ster werd nooit weer gepraat. En nu ineens dit... Jo vond het heerlijk om met de andere jongens te voetballen. Want tijdens zo'n wedstrijd vergat je even alle gedrukteid van thuis. Dan kon je even helemaal jezelf zijn, dan vergat je tenminste voor een korte tijd de zorglijke uitdrukking op het gezicht van moeder, de verbeterheid op het gezicht van vader.

Zijn ouders deden hun uiterste best om Jo niets van hun zorg, hun angst te laten merken, maar hij wist best dat zijn moeder vaak stilletjes voor zich heen zat te huilen, dat zijn vader 's avonds als hij in bed lag soms uren door de kamer liep te ijsberen. Ook de lange geheimzinnige gesprekken met Henks vader ontgingen hem niet.

Maar op straat tussen zijn vrienden voelde hij dat alles niet zo scherp, was hij gewoon een dorpsjongen tussen dorpsjongens. En nu werd hij door dat hatelijke scheldwoord ook tussen de jongens er al aan herinnerd dat hij tot een volk behoorde dat door Hitler in heel Europa werd vervolgd en uitgeroeid.

Ook de Oosteinders hadden geen woorden voor het misselijke gedrag van hun clubgenoot. Zwijgend trokken ze hun jasjes aan en het afscheid was aanmerkelijk minder luidruchtig dan gewoonlijk.

HOOFDSTUK 2

Maanden waren er voorbijgegaan. Over het geval was nooit meer gesproken en de voetbalwedstrijden gingen door als altijd.

Alleen Willem Pool deed niet meer mee. De Oosteinders wilden hem niet meer in de ploeg en hadden hem met algemene stemmen dood verklaard.

En de oorlog ging verder, steeds zwaardere lasten werden het Nederlandse volk opgelegd. Ook in het mooie Drentse Brinkdorp werden de gevolgen steeds meer voelbaar.

De oude burgemeester was ontslagen en vervangen door een veel jongere. Dat betekende een verslechtering voor de inwoners. Want Duitsland begon het moeilijker te krijgen. De tegenstand, werd steeds sterker en Duitsland had steeds meer soldaten nodig. Die werden uit de fabrieken gehaald en na een korte opleiding naar het front gestuurd. Maar de opengevallen plaatsen moesten natuurlijk worden aangevuld en daarom had Hitler bevolen dat de mensen die in de bezette gebieden gemist konden worden naar Duitsland moesten worden gestuurd om daar te werken in de fabrieken. Alleen als ze een vrijstelling konden tonen van de burgemeester waaruit bleek dat ze hier onmisbaar waren werden de Nederlanders met rust gelaten. De oude burgemeester was altijd bijzonder royaal geweest met deze vrijstellingen, maar de nieuwe burgemeester deed precies wat zijn Duitse meesters hem opdroegen, en hij gaf bijna nooit een vrijstelling af. Terwijl de oude burgemeester alles deed voor de inwoners van zijn gemeente, deed de nieuwe alles voor de Duitsers. Hij was vroeger een onbeduidend ambtenaar geweest. Maar toen de Duitsers binnenrukten zag hij zijn kans en vanaf de eerste dag had hij alles gedaan om de Duitsers te helpen.

Dat moest natuurlijk ook eens beloofd worden en zo was hij dan burgemeester geworden van de mooie Drentse gemeente. Dat hij op

deze manier een verrader werd van zijn volk, van zijn land, interesseerde hem niet. Hij wilde maar één ding en dat was macht. Hij vond het heerlijk de baas te kunnen spelen over andere mensen en hij deed dan ook wat hij kon om zoveel mogelijk mensen te leveren. Misschien zou zijn ijver hem nog eens helpen aan een nog grotere gemeente, aan nog meer macht. Dat hij gehaat en geminacht werd door zijn inwoners kon hem niets schelen, hij had het best naar zijn zin. De schooljeugd merkte van dat alles natuurlijk weinig. Die speelden en trokken zich van de oorlog niet veel aan. Soms vonden ze het helemaal niet zo gek, want het gebeurde nog al eens dat de school voor een ander doel moest worden gebruikt en dat betekende dan een extra vakantiedag. Op een van deze dagen trokken Jo en Henk het veld in. Het was prachtig weer en als echte dorpsjongens hielden ze alle twee veel van de natuur. Elk vogeltje had hun aandacht en soms konden ze tijden op hun rug in de heide liggen om te kijken naar een leeuwerik die hoog boven hun hoofden zijn lied zong. Maar die dag was Jo erg stil, en van de prachtige omgeving scheen hij maar weinig te zien. Zwijgend liep hij naast Henk en als die iets zei duurde het soms seconden lang eer hij antwoordde. Henk begreep er niets van. Anders was Jo altijd even opgewekt even vrolijk en nu... Tenslotte hield hij het niet meer uit.

‘Zeg Jo, wat heb je eigenlijk?’ vroeg hij. ‘Ben je soms boos op me?’ ‘Boos?’ vroeg Jo verbaasd, ‘hoe kom je erbij? Waarom zou ik boos zijn? Je hebt me toch niets gedaan?’

‘Nou, waarom kijk je dan als een uil in doodsnood,’ mopperde Henk. ‘De hele morgen heb je nog niets gezegd en als ik wat zeg geef je nauwelijks antwoord. Dan moet er toch iets aan de hand zijn?’ ‘Ja, eh... ik... ik durf niet,’ riep Jo bijna huilend. ‘Ik... eh... ik...’ Toen zweeg hij weer.

Het werd voor Henk hoe langer hoe onbegrijpelijker. Dat Jo, zijn buurjongen, zijn vriend waarmee hij samen naar de kleuterschool was gegaan en waar hij zo lang hij leefde als kind aan huis was geweest, zoals Jo volkomen thuis was bij zijn ouders, dat die iets kon hebben dat hij zelfs aan hem niet durfde vertellen, het was gewoon

onvoorstelbaar.

‘Nou ja,’ zei hij een beetje korzelig, ‘als je me niet vertrouwt hou dan je kiezen maar op elkaar.’

‘Och, natuurlijk vertrouw ik je,’ zei Jo moeilijk, ‘maar... het is zo verschrikkelijk erg.’

Nu zweeg Henk een hele poos. Hij dacht er diep over na wat er toch wel kon zijn dat Jo zo in de put zat. Maar hij kwam er niet uit.

‘Nou goed,’ zei hij tenslotte, ‘als je het liever niet zegt...’

Een tijdlang liepen de jongens zwiingend verder. Alle twee in hun eigen gedachten verdiept. Jo had het heel moeilijk, dat merkte Henk goed. Hij liep voortdurend te slikken net alsof hij moeite had niet te gaan huilen. ‘Ik...’ begon Jo tenslotte. ‘Ik... maar je mag er nooit nooit met iemand over praten hoor. Met niemand...’

‘Wat denk je wel van mij,’ viel Henk hem verontwaardigd in de rede. ‘Heb ik ooit klikspaan gespeeld misschien?’

‘Nee natuurlijk niet, maar... Henk, weet jij wat onderduiken is?’ stootte hij er toen plotseling uit.

‘Onderduiken?... Onderduiken... ja, dat is als de Duitsers willen dat je voor ze gaat werken in Duitsland en... dat wil je natuurlijk niet en dan verstop je je, zodat ze je nooit kunnen vinden. Dat is onderduiken. Hoezo?’

‘Wij... wij gaan onderduiken.’

‘Jullie?’ riep Henk ontsteld. ‘Gaan jullie onderduiken? Wie zegt dat?’

‘Je vader.’

‘Mijn vader?’ riep Henk uiterst verbaasd. ‘Mijn vader? Hoe kom je erbij?’

‘Ik heb het toch zelf gehoord?’ zei Jo

‘Zo? En wanneer dan wel?’ Henk kon zich helemaal niet voorstellen dat zijn vader de burens die daar zo rustig woonden kon aanraden om onder te duiken.

‘Gisteravond. Om een uur of acht kwam jouw vader bij ons. Hij deed net of er niets aan de hand was, maar ik merkte heel goed dat hij niets wou zeggen omdat ik in de kamer was. Want hij keek tel-

kens naar mij, dan weer naar mijn vader en dan wees hij met zijn ogen naar boven. En toen zei mijn vader dat ik maar naar bed moest gaan. Ik zag aan het gezicht van jouw vader heel duidelijk dat er iets ergs moest zijn en toen... toen heb ik stiekem aan de deur geluisterd.'

'Maar... maar wat zei mijn vader dan?' wilde Henk weten.

'Ja, allemaal heb ik het natuurlijk niet precies verstaan, maar ik weet dat hij zei: 'Geloof me nu buurman, jullie moeten weg. Want het loopt niet goed af. Beter nog over vijf minuten dan over vijf dagen. Ik weet het, want een van mijn mannetjes heeft vandaag een gesprek afgeluisterd dat de burgemeester met iemand voerde, en hij sprak Duits. En in dat gesprek is de naam Meier verschillende keren genoemd. En vroeger of later moet het er immers toch van komen. Geloof me, de Duitsers laten ook jullie niet met rust.'

'En wat zeiden jouw ouders?' wilde Henk weten.

'Mijn moeder huilde heel erg. Mijn vader zei helemaal niets. Hij liep maar met grote stappen door de kamer. En toen zei jouw vader dat hij daar niets mee opschoot, maar dat ze een beslissing moesten nemen.'

'Wat zei mijn vader dan precies?' vroeg Henk die het allemaal nog nauwelijks kon geloven.

'Hij zei: 'Buurman, het is natuurlijk heel verschrikkelijk, ik weet het wel. Maar als je niet gaat krijg je het nog veel erger, geloof dat nu maar van mij. En we hebben nu een goed onderduikadres voor jullie. Jullie kunnen zelfs bij elkaar blijven. Man, pak de koffers en maak dat je weg komt nu het nog kan'. Maar mijn vader zei dat hij nog niet weg kon omdat hij nog met een paar boeren die geld van hem kregen moest afrekenen. Dat wil ik morgen eerst doen, zei hij, en dan moeten we morgenavond maar gaan. Jouw vader wilde liever dat we meteen gingen, maar mijn vader wil eerst zijn schulden afdoen, omdat de mensen anders zouden kunnen denken dat hij ze had bedrogen, en bovendien, zei hij, de boeren hebben dat geld ook nodig.'

'Dus gaan jullie morgenavond werkelijk weg?' vroeg Henk medelijdend.

‘Nee, vanavond al.’

‘En net zei je dat je vader morgenavond wilde gaan.’

‘Ja, maar dat was immers gisteravond, en gisteren was morgen vandaag weet je?’ zei Jo in een trieste poging om grappig te zijn.

Maar het grapje ging volkomen aan Henk voorbij. Hij vond het zo verschrikkelijk, dat zijn vriend en zijn ouders zich moesten schuilhouden, zich moesten verstoppen alsof het misdadigers waren.

‘Mijn vader wilde eerst helemaal niet,’ ging Jo verder. ‘Hij zei dat we toch geen dieven waren. We hebben nooit iemand bestolen of bedrogen zei hij, waarom moeten we dan worden opgepakt. En toen... toen... ging mijn vader ook huilen...’

Zwijgend liepen de jongens verder. Elk in zijn eigen gedachten verdiept. Henk vervuld van medelijden en grote zorg, want als het onderduikadres ooit ontdekt zou worden, zoveel wist hij wel, dan waren Jo en zijn ouders reddeloos verloren.

Jo ook met zorg in het hart, maar daarnaast... hij schaamde zich bijna voor zijn gedachten, het nieuwe, het avontuurlijke trok hem toch ook nog aan. ‘Wanneer gaan jullie,’ informeerde Henk na een hele tijd.

‘Vanavond als het donker geworden is.’

‘En weet je waar jullie naar toe gaan?’

‘Nee, helemaal niet. Ik heb alleen begrepen dat we ongeveer een half uur moeten fietsen, dus zover kan het niet weg zijn.’

‘Nou, maar dan kan ik best eens bij jullie komen,’ meende Henk.

‘Maar dat zal niet gaan,’ zei Jo, ‘geen mens mag weten waar we zitten en je vader heeft duidelijk gezegd dat we geen bezoek mogen ontvangen. Dat zou immers ook veel te gevaarlijk zijn. Misschien mogen we overdag zelfs de deur niet uit.’

Daar schrok Henk helemaal van. Stel je voor. Nooit een bekende zien en bovendien nog opgesloten te zitten als konijnen in een hok. Iets ergers kon hij zich niet indenken.

Tegen de middag kwamen de jongens weer thuis. In de namiddag zou er weer een voetbalwedstrijd worden gespeeld, maar Jo en Henk verschenen niet. Deze laatste middag wilden ze samen zijn.

‘Wie weet wanneer we er weer samen op uit kunnen trekken,’ zei Jo. Misschien nooit, dacht Henk, maar dat zei hij natuurlijk niet. Toch genoten ze die middag helemaal niet van hun zwerftocht. Onophoudelijk waren ze alle twee met hun gedachten bij het naderende vertrek. Als bij afspraak zochten ze alle plekje nog eens op die hun voorkeur hadden, maar in hun hart waren ze alle twee blij dat het begon te schemeren en het uur van afscheid was aangebroken. Geen van tweeën wisten ze nog iets te zeggen.

‘Ik zal nu eens naar huis moeten,’ begon Jo.

‘Ja, het wordt langzamerhand tijd,’ bevestigde Henk. ‘Moeder zal het eten wel klaar hebben en ze heeft niet graag dat ik te laat kom.’ Hij had zichzelf wel om de oren willen slaan om deze onbenullige opmerking, maar hij wist werkelijk niet wat hij anders kon zeggen. Maar wat moest Jo wel van hem denken. Dat hij eten het allerbelangrijkste vond misschien.

Jo had hem echter nauwelijks gehoord.

‘Ik zal alles klaar moeten maken,’ zei hij. ‘Moeder heeft vanmiddag de koffers al gepakt. Voor ons alle drie één koffer, meer kunnen we niet meenemen.’

‘Maar... maar... de meubels dan en al die... die dingen,’ stotterde Henk.

‘Die moeten we allemaal achterlaten. Niets kunnen we meenemen. Alleen kleren.’

Henk had steeds het gevoel gehad dat er een soort verhuizing zou zijn, maar nu ineens begreep hij hoe berooid de familie Meier het huis zou moeten verlaten.

‘Maar... maar de hele boel. Je kunt toch maar niet alles...’ stamelde Henk.

‘Alles moeten we laten staan,’ zuchtte Jo. ‘En mijn konijnen... ook. Maar misschien...’ verder kwam hij niet. Ineens kreeg hij zo’n rare prop voor de keel en zijn ogen prikten zo...

‘Voor je konijnen zorg ik natuurlijk,’ zei Henk spontaan. ‘Ik zal er goed op passen, dat beloof ik je. En... enne... eh... mijn mes... Mijn mes dat moest jij maar meenemen. Misschien heb jij het wel eens

nodig en ik... nou als ik een mes nodig heb haal ik er wel een uit huis.'

Jo werd er stil van. Hij wist hoe blij Henk met het mes was. Een paar weken geleden had hij het gevonden en het was een prachtmes. Een echte F. Herder Solingen, een dolkmmodel, een mes zoals de boeren gebruiken. En dat prachtmes stond Henk nu zo maar af.

'Ja, dat is goed,' zei hij eindelijk. 'Ik wil het mes erg graag hebben, maar ik leen het alleen maar, hoor. Als ik terugkom krijg jij je mes terug.'

'En jij je konijnen,' zei Henk. 'Dan ruilen we gewoon weer.'

Toen waren ze volkomen uitgepraat. Ze wisten zich eigenlijk geen houding te geven. Afscheid nemen met een forse handdruk zoals grote mensen doen dat stond zo raar en weglopen met een 'Moj' zoals anders, nee, dat voelden ze alle twee, dat kon toch eigenlijk ook niet. Het was Henk die het vraagstuk oploste. Hij gaf Jo een stevige por tussen de ribben en zei: 'Nou jong, tot ziens maar.' Meteen draaide hij zich om en beende met grote stappen naar huis. Jo hoefde zijn trillende lippen niet te zien.